

УДК 376-053.4-056.2/.3:005.336.2

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2024-107-3>

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Цюпак Ірина Миколаївна,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти
Херсонський державний університет
itsiupak@ksu.ks.ua
orcid.org/0000-0002-7427-8588

У статті висвітлено наукові дослідження з проблеми формування компетентностей дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами. Виконання вимог Стандарту дошкільної освіти забезпечується з урахуванням задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних психічних і фізичних можливостей дитини в найбільш оптимальній для кожної дитини формі, тому вбачаємо актуальність дослідження в аналізі педагогічної, психологічної, корекційної та методичної літератури з проблеми формування компетентностей дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами. Мета статті – теоретичний аналіз досліджень з проблеми формування компетентностей дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами. Аналіз наукових публікацій з проблеми формування компетентностей дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами засвідчив дослідженість вагомому прошарку компетентностей, однак деякі з них мають інтегрований характер, що показує їх взаємопроникність у організації освітньо-виховної роботи: рухова і здоров'язбережувальна, особистісна, соціально-громадянська, природничо-екологічна та навички, орієнтовані на сталий розвиток, предметно-практична та технологічна, сенсорно-пізнавальна, логіко-математична та дослідницька, ігрова, мовленнєва, художньо-мовленнєва, мистецько-творча. Здійснене дослідження з проаналізованих джерел з проблеми формування компетентностей дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами, дав можливість стверджувати про малодослідженість явища формування дослідницької компетентності, як окремої складової у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, проте здійснений аналіз розкрив можливість інтегрованого підходу щодо формування життєвих компетентностей дітей з особливими освітніми потребами. Перспективи подальших розвідок будуть спрямовані на обґрунтування напрямів формування дослідницької компетентності дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами та визначення ефективних засобів.

Ключові слова: знання, вміння, навички, інклюзивний простір, дошкільник, інтеграція.

SCIENTIFIC RESEARCH ON THE PROBLEM OF DEVELOPING COMPETENCIES IN PRESCHOOL CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Tsiupak Iryna Mykolaivna,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Pedagogy and Psychology
of Preschool and Primary Education,
Kherson State University
itsiupak@ksu.ks.ua
orcid.org/0000-0002-7427-8588

The article presents scientific research on the issue of developing competencies in preschool children with special educational needs. Compliance with the Early Childhood Education Standard is ensured by considering the child's innate abilities, inclinations, skills, and individual psychological and physical capacities in the most optimal form for each child. Therefore, the relevance of the research lies in the analysis of pedagogical, psychological, corrective, and methodological literature on the problem of developing competencies in preschool children with special educational needs. The aim of the article is to provide a theoretical analysis of research on the development of competencies in preschool children with special educational needs. Analysis of scientific publications on this issue reveals a significant body of research on various competencies; however, some of them have an integrated nature, indicating their interpenetration in organizing educational and developmental work. These include motor and health-preserving competencies, personal, social-civic, natural-scientific and ecological skills, sustainable development-oriented skills, practical and technological competencies, sensory-cognitive, logical-mathematical, and research competencies, as well as play, speech, artistic-speech,

and creative-artistic skills. The research into theoretical sources on the development of competencies in preschool children with special educational needs indicates that the phenomenon of developing research competency as a distinct component in working with children with special educational needs is underexplored. However, the analysis revealed the potential for an integrated approach to developing life competencies in children with special educational needs. Future research will focus on substantiating the directions for developing research competency in preschool children with special educational needs and identifying effective methods.

Key words: *knowledge, skills, competencies, inclusive space, preschooler, integration.*

Вступ. У сучасному просторі дошкільної освіти впровадження і організація інклюзії є невід'ємною складовою забезпечення якості освіти в Україні, її доступності, що передбачає уточнення шляхів щодо забезпечення реалізації компетентнісного підходу педагогами-практиками в реаліях сьогодення. Базовим компонентом дошкільної освіти передбачено та визначено вимоги до формування обов'язкових компетентностей та результатів освіти дитини дошкільного віку (6 (7) років), а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті відповідно до міжнародних стандартів якості освіти. У Стандарті зазначено, що ключовими для дошкільної освіти є такі компетентності дитини: «рухова і здоров'язбережувальна, особистісна, предметно-практична та технологічна, сенсорно-пізнавальна, логіко-математична та дослідницька, природничо-екологічна та навички, орієнтовані на сталий розвиток, ігрова, соціально-громадянська, мовленнєва, художньо-мовленнєва, мистецько-творча (художньо-продуктивна, музична, театралізована)» (Базовий компонент дошкільної освіти, 2021).

Теоретичне обґрунтування проблеми. Проблематика організації освітньо-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та організація інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти розкрита у дослідженнях Кошель В. (2020), Макаренко С. (2020), Дрожик Л., Щербак І. (2021), Гаяш О. (2021), Мартін А. (2022), Казачінер О., Бойчук Ю. (2022), дослідження, щодо дистанційного навчання дошкільників з особливими освітніми потребами висвітлено у наукових добутках Кузнецової Т. (2021), Переворська О. (2024), інклюзивне навчання в умовах воєнного стану та кризових періодів досліджували Кричківська О., Хренова В., Гончар Н. (2022), Хом'як О. (2022). Проте, здійснений аналіз літературних джерел, засвідчив недостатню дослідженість публікацій з проблеми формування компетентностей дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами.

Мета статті – теоретичний аналіз досліджень з проблеми формування компетентностей дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами.

Методологія та методи. Відповідно, що виконання вимог Стандарту забезпечується з урахуванням задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних психічних і фізичних можливостей дитини в найбільш оптимальній для кож-

ної дитини формі, тому вбачаємо актуальність дослідження в аналізі педагогічної, психологічної, корекційної та методичної літератури з проблеми формування компетентностей дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами.

Результати дослідження. Аналіз наукової літератури здійснений Гончаровською Г. та Беднарчук Л. засвідчив проблематику у формуванні рухової компетентності дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами. Зокрема авторами процитовано погляди науковців, а саме діти з особливими освітніми потребами (Дегтяренко, Лобанова, Дудченко, 2012; Гончаровська, Беднарчук, 2023: 33–34; Максименко, 2013): «часто мають порушення просторового орієнтування, координації рухів, що істотно впливає на їх життєдіяльність» (Т. Дегтяренко, І. Дудченко, О. Лобанова); «хода нестійка, рухи хаотичні, погано координовані, слабо регулюються м'язові зусилля, спостерігаються грубі порушення зорової координації й неможливість виконання рухових вправ навіть у наслідуванні діяльності дорослої людини» (Н. Максименко).

Гончаровська Г., Беднарчук Л. пропонують стимулювати рухову активність через створення інтерактивного середовища, де діти можуть взаємодіяти з об'єктами та завданнями, що сприяють розвитку моторних навичок, що буде корисно для дітей, які мають обмежену можливість фізичної активності (Гончаровська, Беднарчук, 2023: 35).

У дослідженні Семотюк Г. та Щербак І. зазначено, що проблема формування основ здоров'язбережувальної компетентності у дітей з особливими освітніми потребами залишається недостатньо вивченою (Семотюк, 2023: 535). Авторами визначено основні завдання формування основ здоров'язбережувальної компетентності дітей з особливими освітніми потребами: «формування позитивної мотивації до здорового способу життя, виховання ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих; набуття системи знань та уявлень про здоров'я та основні умови його збереження; опанування навичками, що сприяють збереженню здоров'я» (Семотюк, 2023: 536–537).

Визначені Семотюк Г. умови завдяки яким реалізується завдання формування основ здоров'язбережувальної компетентності дошкільників з особливими освітніми потре-

бами, передбачають «створення комфортних умов життєдіяльності та організація різних видів роботи з фізичного виховання; організація оптимального рухового режиму дітей з урахуванням різних видів нозологій; активізація рухової діяльності дітей дошкільного віку завдяки мотивації; індивідуалізація роботи з фізичного виховання на основі особистісно орієнтованого підходу» (Семотюк, 2023: 537).

У дослідженні Атрощенко Т., Зданевич Л., Цегельник Т. визначено специфіку реалізації освітнього напрямку «Особистість дитини» Базовий компонент дошкільної освіти (Базовий компонент) саме у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами й зазначено, що «формування особистості дитини дошкільного та молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами має свої особливості, які необхідно враховувати не тільки в процесі освітньої діяльності, а і у сімейному вихованні, яке забезпечує пізнання навколишньої соціальної дійсності, оволодіння навичками індивідуальної та колективної роботи, залучення до людської культури тощо» (Атрощенко, Зданевич, Цегельник, 2021: 30). Автори роблять акцент на тому, «що сімейні стосунки для дитини з особливими освітніми потребами – перший специфічний зразок суспільних відносин» (Атрощенко, Зданевич, Цегельник, 2021: 31). Цілком погоджуємося з думкою науковців, щодо ефективності формування особистості дітей з особливими освітніми потребами через співпрацю з батьками, яка має ґрунтуватися на розумінні дорослими особливостей дитини, а й відповідно підбір змісту освітньо-вихованого матеріалу, підходів, засобів, прийомів та методів на індивідуальній та диференційованій основі.

Дослідження практиків Голосієнко К. та Гуменюк І. направлене на розкриття особливостей побудови освітнього процесу закладу дошкільної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, яке на їх думку, має відбуватися на засадах соціалізації, що відповідно зробить процес навчання специфічною формою набуття дитиною тих суспільних цінностей, що існують у всіх сферах життя (Голосієнко, Гуменюк, 2023: 76). Вихователь-методист Голосієнко К. та практичний психолог Гуменюк І. переконані, що входження дитини у соціальне довкілля буде легшим, за умови: «вона повинна засвоїти мову соціальної спільноти, сприйняти норми життя та його цінності, орієнтуватися в певних традиціях та звичаях, дублювати та елементарно виконувати зразки тієї чи іншої діяльності» (Голосієнко, Гуменюк, 2023: 76).

Щодо формування соціальної компетентності, привертає увагу дослідження Паламарчук Т. де зазначено, що «формування у дошкільників перших навичок соціалізації вимагає від дітей вміння вступати в контакт з іншими, наслі-

дувати і відтворювати певні норми та моделі поведінки» (Паламарчук, 2022: 79). Зазначене, вказує на невід’ємну інтеграцію змісту роботи з дітьми з соціалізації й формування комунікативної компетентності.

Не менш вагомим є зауваження Паламарчук Т. проте, що у дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами найкращих результатів можна досягти через ігрову діяльність. А саме, як зазначає автор «тому що кожна гра виконує важливу виховну, соціалізуючу функції, формуючи типові навички соціальної поведінки та систему цінностей дошкільника» (Паламарчук, 2022: 79). У грі, як вказує Паламарчук Т., розвивається особистісні якості дитини, формуються ті вміння і навички, які позитивно відображаються на адаптації дошкільника в суспільстві та реалізується у відносинах з оточуючими людьми.

Слушним є визначення Мельникової О., що «ключі компетентності формуються і виробляються у соціумі, а відтак, для формування особистості базовими та затребуваними сучасним суспільством виступають соціальні компетентності, які характеризують взаємодію людини із соціумом та іншими людьми» (Мельникова, 2024: 633). Таким чином, у дослідженні розкрито ключові аспекти формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку з нормотиповим розвитком та особливими освітніми потребами в умовах закладу дошкільної освіти з інклюзивною формою навчання (Мельникова, 2024: 630). Авторкою визначено, що соціальний розвиток дитини здійснюється у певному просторі її життєдіяльності, з освітнього та розвивального простору, який має включати сукупність просторово-предметних, соціальних чинників та міжособистісних відносин.

Вагомою думкою є зазначене Мельниковою О., що «соціальна компетентність дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами передбачає здатність особистості здобувати знання, перетворюючи їх на уміння, відповідно діяти в соціальному середовищі, правильно оцінювати складні економічні, соціально-культурні і виробничі ситуації.; приймати правильні рішення та діяти узгоджено з обставинами соціального, культурного та економічного життя суспільства» (Мельникова, 2024: 635).

Дослідження комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку з особливими освітніми потребами Шуляк С. демонструє висвітлення особливостей комунікативної діяльності дошкільників з особливими освітніми потребами (Шуляк, 2023: 121–127). Автором охарактеризовано компетентнісний підхід до формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку з особливими освітніми потребами й визначено важливі завдання з формування у дітей

інтересу до світу людей, усвідомленого ставлення до себе як особистості.

Шуляк С. встановлено, що педагогу потрібно враховувати комунікативні можливості дитини дошкільного віку, а саме те, до якої форми спілкування здатна дитина, після чого, поступово ускладнювати зміст та засоби спілкування (Шуляк, 2023: 121–127). Аргументованим є визначення автора про те, що розвиток комунікативної компетентності дошкільника з особливими освітніми потребами потрібно спрямовувати на задоволення потреб конкретної дитини, з урахуванням її індивідуального розвитку й відповідно до цього, створювати освітнє середовище, яке сприятиме розвитку та формуванню компетентностей.

У дослідженні Калініної Т. та Яцинік А. висвітлені питання формування мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами (Калініна, Яцинік, 2023). Авторами зацентовано увагу на особливостях організації корекційної допомоги дітям з порушенням мовленнєвого розвитку, а саме загальним недорозвиненням мовлення.

Як зазначено Калініною Т. та Яцинік А., що успішне опанування мовленнєвою діяльністю, є визначальним чинником в результативності засвоєння дитиною програмового матеріалу і в свою чергу «забезпечує розвиток навичок мовленнєвого етикету й культури, створює передумови до активного занурення у громадське життя» (Калініна, Яцинік, 2023: 115). Отже, авторами розвиток мовлення, а саме формування мовленнєвої компетентності дитини з особливими освітніми потребами розглядається, як засіб пізнання, який сприяє розвитку комунікативних здібностей й у свою чергу слугує засобом соціалізації дитини та налагодження взаємозв'язків з оточенням.

Розвиток мовленнєвих навичок у дітей дошкільного віку з особливими освітніми потреби в рамках інклюзивного навчання розкрито у дослідженні Rasa Braslauskiene та Erika Turauskiene (Rasa Braslauskiene, Erika Turauskiene, 2021: 26–39). Висновки, що зроблені авторами висвітлюють думку вихователів, що в ході інклюзивного навчання в закладі дошкільної освіти навички усного та письмового мовлення дітей з особливими потреби, потребують розвитку саме під час повсякденної діяльності, а саме виявлено, щоб розвинути в дітей навички мовлення та аудіювання, вихователі розвивають дрібну моторику дітей, ініціюють мовленнєві ігри, читають казки, заохочують інтерес до фольклору, ініціюють діалогове читання тощо. З метою формування у дітей основ читання та письма вихователі залучають дітей до різноманітних видів творчої діяльності, ігор, дозволяють дітям діяти з використанням інформаційно-комунікаційних технологій та ін.

Гужанова Т. та Панченко Є. зазначають, що для успішного формування предметно-практичної, технологічної компетентності потрібна наявність мотивації, яка спонукатиме дітей дошкільного віку особливими освітніми потребами до активної діяльності, одним з таких ефективних методів на думку авторів є – гра, що «викликає у них позитивні емоції, спонукає дітей до процесу творчості та отримання певного результату» (Гужанова, Панченко, 2024). Авторами вказано на потенціал конструктивної діяльності, як засобу формування зазначеної компетентності, яка в свою чергу надає змогу дітям пізнавати властивості різних предметів у процесі маніпуляції з ними, розвивати свою уяву та творчість, вчитися взаємодіяти з іншими дітьми та приходити до спільного результату.

Як показують спостереження Гончаровської Г. та Беднарчук Л., ефективні «умови для оволодіння дітьми з особливими освітніми потребами загальноприйнятими сенсорними еталонами виникають в продуктивних різновидах діяльності» (Гончаровська, Беднарчук, 2023: 35). Зокрема, автори стверджують, що у процесі такої діяльності дитина мимовільно здійснює дослідження предметів, а саме дитина намагається співвіднести його специфіку з особливостями, що призводить до запам'ятання форми, кольорів чи елементів. Варто зазначити зауваження Гончаровської Г. та Беднарчук Л., про те, «що засвоївши лише деякі еталони, дитина чітко і точно сприймає властивості лише деяких, відповідних цим еталонам предметів, а інші різновиди властивостей, еталони яких не засвоєні, сприймає помилково» (Гончаровська, Беднарчук, 2023: 35), тому зазначене варто враховувати при формуванні сенсорно-пізнавальної компетентності, а саме у спеціально-організованій предметній та ігровій діяльності дитини, а саме «слід спеціально учити встановлювати розміри предметів, визначати їхню форму, просторові відношення і колір» (Гончаровська, Беднарчук, 2023: 35).

Представлена Алексеєнко К. та Коринецькою О. система організації освітньої роботи сприяє формуванню екологодоцільної поведінки, екосвідомості, емоційно-ціннісному ставленню до природи, а форми, засоби екологічного навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами у своїй сукупності дають їм можливість не тільки здобути знання, закласти фундамент, а й зрозуміти перші поняття «екологічна свідомість», «екологічна культура» і їх сутність (Алексеєнко, Коринецька, 2023). Авторами надано рекомендації з облаштування освітніх осередків і зазначено, що в роботі варто основну увагу акцентувати на ігровій діяльності, як провідній не залежно від того які обрано форми діяльності, методи, прийоми, засоби.

У дослідженні Qodirova Dildora Najatbekovna розглядає формування інноваційної навички мислення дітей дошкільного віку на основі особистісно орієнтованої освіти (Qodirova Dildora Najatbekovna, 2022: 70–72). Метою особистісно орієнтованої освіти є реальне запровадження механізмів самосвідомості, розвитку, адаптації, управління, захисту, виховання, потрібних для унікального формування дитини, яке саме є досить значущим. Зазначене авторкою, для нашого дослідження є актуальним, адже формування компетентностей дитини з особливими освітніми потребами має ґрунтуватися саме на таких засадах.

Висновки. Аналіз наукових досліджень з проблеми формування компетентностей дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами дав можливість стверджувати про виконання вимог Державного стандарту дошкільної освіти з надання якісної освіти дітям і організацію інклюзивного освітнього простору. Здійснений аналіз розкрив можливості інтегрованого підходу щодо формування життєвих компетентностей дітей з особливими освітніми потребами, проте, було виявлено малодослідженість явища формування дослідницької та мистецько-творчої компетентностей, як окремої складової у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Дослідницька діяльність, як складова пізнавальної активності може знайти своє відображення у всіх напрямках освітньої та виховної роботи з дітьми, тому перспективи подальших розвідок будуть спрямовані на обґрунтування напрямів формування дослідницької компетентності дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами та визначення ефективних засобів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексєєнко К., Коринєцька О. Екологічне виховання дітей з особливими освітніми потребами. *Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації* : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації» (м. Кривий Ріг, 11–12 травня 2023 р.). / за заг. ред. О. В. Ковшар, К. Є. Суятинової. Кривий Ріг : КДПУ, 2023. 420 с. URI: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/7768/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%BA%D0%B0%D1%84%D0%B5%D0%B4%D1%80%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8%20%D0%9A%D0%94%D0%9F%D0%A3%2011-12.05.2023.pdf#page=16>.
2. Атрощенко Т. О., Зданевич Л. В., Цегельник Т. М. Потенціал сімейного виховання у процесі формування особистості дитини дошкільного та молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами. *Вісник Запорізького національного університету* : збірник наукових праць. Педагогічні науки. Запоріжжя, 2021. № 1 (37). Ч. II. С. 27–34. URI: <http://localhost:8080/jspui/handle/123456789/8555>.
3. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу. 22 січня 2021 року. URI: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
4. Голосієнко К. П., Гуменюк І. В. Вімельбух, як засіб для формування у дітей старшого дошкільного віку з особливими освітніми потребами соціальної готовності до навчання в НУШ. *Готовність дитини старшого дошкільного віку до систематичного навчання в школі* : матеріали всеукраїнської науково-практичної онлайнконференції (6, 13, 20 квітня 2023 р., м. Київ). Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023. 349 с. С. 75–80. URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737160/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B2%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%96%CC%88%202023.pdf#page=75>
5. Гончаровська Г., Беднарчук Л. Інноваційні технології сучасної освіти для сенсомоторного розвитку дошкільників з особливими освітніми потребами. *Аксіопсихологічні вектори розвитку сучасної освіти* : зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, 19–20 жовтня 2023 р. / за ред. Г. К. Радчук. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. 542 с. (Електронне наукове видання). С. 32–37. URI: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/31056/1/6_Goncharovska_Bednarchuk.pdf
6. Гужанова Т. С., Панченко Є. С. Формування предметно-практичної, технологічної компетентності в нормотипових та дітей з ООП старшого дошкільного віку в процесі конструктивної діяльності. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. Київ, 2024. Вип. № 5(39). С. 166–178. URI: <http://eprints.zu.edu.ua/39741/1/%D0%9F%D0%B0%D0%B%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>
7. Дегтяренко Т. М., Лобанова О. В., Дудченко І. О. Мовленнєва і сенсорні системи та їх порушення. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2012. 416 с. URI: <https://f.eruditor.link/file/3273870/>
8. Калініна Т. С., Яцинік А. В. Особливості використання дидактичних ігор у формуванні мовленнєвої компетентності дошкільників з особливими освітніми потребами. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. № 1(355). С. 115–121. URI: http://repository.khpa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/3357/1/Yatsynik_st1.pdf
9. Максименко Н. Л. Сенсорне виховання дошкільників з порушеннями слуху. *Освіта осіб з особливими потребами*. 2013. Вип. 4. С. 58–66. URI: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ooop_2013_4\(1\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ooop_2013_4(1)_10)
10. Мельникова О. М. Формування соціальної компетентності старших дошкільників з нормотиповим розвитком та особливими освітніми потребами. *Успіхи і досягнення у науці. Серія «Освіта»*. Том 1, № 3(3) (2024). С. 630–640. URI: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sas/article/view/11565/11625>
11. Паламарчук Т. В. Ігрова діяльність як основний аспект соціалізації дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами. Особистісно-професійна

компетентність педагога: теорія і практика: збірник наукових статей / за заг. ред. Л. В. Серих. Суми : НІКО, 2022. 128 с. С. 74-79. URI: http://www.soippo.edu.ua/images/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96_%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B8/19.05.2022%20%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A.pdf#page=75

12. Семотюк Г. Ю. Теоретико-методичні засади формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами. *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти* : зб. наук. пр. за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф/ за заг. ред. Ю. Д. Бойчука. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2023. С. 534–539. URI: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/10937>

13. Шуляк С. Становлення комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку з особливими освітніми потребами. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*, 1(9), 2023. С.121–127. URI: [https://doi.org/10.31499/2706-6258.1\(9\).2023.279354](https://doi.org/10.31499/2706-6258.1(9).2023.279354).

14. Qodirova Dildora Najatbekovna. (2022). Formation of innovative thinking skills in preschool children on the basis of personally education. *World Bulletin of Social Sciences*, 7, 70-72. URI: <https://www.scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/581>

15. Rasa Braslauskienė, Erika Turauskienė. *Developing Language Skills in Pre-School Children with Special Educational Needs in the Course of Inclusive Education*. Volume 34, Issue 2 (2021), pp. 26–39. URI: <https://doi.org/10.15181/rfds.v34i2.2242>

REFERENCES:

1. Aliexsieienko K, Korynetska O. Ekologichne vykhovannya ditei z osoblyvymy osvitynymi potrebamy. [Environmental Education for Children with Special Educational Needs]. *Doshkilna osvita: problemy, poshuky, innovatsii* : materialy III Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Doshkilna osvita: problemy, poshuky, innovatsii» (m. Kryvyi Rih, 11–12 travnia 2023 r.). / za zah. red. O. V. Kovshar, K. Ye. Suiatynovoi. Kryvyi Rih : KDPU, 2023. 420 s. (in Ukrainian)

2. Atroshchenko T. O., Zdanevych L. V., Tshelnyk T. M. Potentsial simeinoho vykhovannya u protsesi formuvannya osobystosti dytyny doshkilnoho ta molodshoho shkilnoho viku z osoblyvymy osvitynymi potrebamy. [The Potential of Family Education in the Process of Forming the Personality of Preschool and Primary School Children with Special Educational Needs]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu* : zbirnyk naukovykh prats. Pedagogichni nauky. Zaporizhzhia, 2021. № 1(37). Ch. II. S. 27–34. URI: <http://localhost:8080/jspui/handle/123456789/8555>. (in Ukrainian)

3. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity. Nova redaktsiia ta porady dlia orhanizatsii osvitynoho protsesu. [Basic Component of Preschool Education: New Edition and Recommendations for Organizing the Educational Process]. 22 sichnia 2021 roku. (in Ukrainian)

4. Holosiienko K. P., Humeniuk I. V. Vimelbukh, yak zasib dlia formuvannya u ditei starshoho doshkilnoho viku z osoblyvymy osvitynymi potrebamy sotsialnoi hotovnosti do navchannia v NUSh. [Wimmelbook as a Tool for Developing Social Readiness for Schooling in the New Ukrainian School (NUS) among Older Preschoolers with Special Educational Needs]. *Hotovnist dytyny starshoho doshkilnoho viku do systematychnoho navchannia v shkoli* : materialy vseukrainskoi naukovo-praktychnoi onlajnkonferentsii (6, 13, 20 kvitnia 2023 r., m. Kyiv). Kyiv : Instytut psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukraine, 2023. 349 s. S. 75–80. (in Ukrainian)

5. Honcharovska H., Bednarchuk L. Innovatsiini tekhnologii suchasnoi osvity dlia sensomotornoho rozvytku doshkilnykiv z osoblyvymy osvitynymi potrebamy. [Innovative Technologies in Modern Education for Sensory-Motor Development of Preschoolers with Special Educational Needs]. *Aksiopsykholohichni vektory rozvytku suchasnoi osvity* : zb. materialiv Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, m. Ternopil, 19–20 zhovtnia 2023 r./za red. HK Radchuk. Ternopil: TNPU im. V. Hnatiuka, 2023. 542 s.(Elektronne naukovye vydannia). S. 32–37. (in Ukrainian)

6. Huzhanova T. S., Panchenko Ye. S. Formuvannya predmetno-praktychnoi, tekhnolohichnoi kompetentnosti v normotypovykh ta ditei z OOP starshoho doshkilnoho viku v protsesi konstruktyvnoi diialnosti. [Formation of Subject-Practical and Technological Competence in Typically Developing and Special Educational Needs (SEN) Children of Senior Preschool Age through Constructive Activities]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky (Serii «Pedahohika», Serii «Psykholohiia», Serii «Medytsyna»)*. Kyiv, 2024. Vyp. № 5 (39). S. 166–178. (in Ukrainian)

7. Dehtiarenko T. M., Lobanova O. V., Dudchenko I. O. Movlennia i sensorni systemy ta yikh porushennia. [Speech and Sensory Systems and Their Disorders]. Sumy : SumDPU im. A.S. Makarenka, 2012. 416 s. (in Ukrainian)

8. Kalinina T. S., Yatsynik A. V. Osoblyvosti vykorystannia dydaktychnykh ihor u formuvanni movlennievoi kompetentnosti doshkilnykiv z osoblyvymy osvitynymi potrebamy. [Features of Using Didactic Games in the Formation of Speech Competence in Preschoolers with Special Educational Needs]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka*. Odesa : Vydavnychi dim «Helvetyka», 2023. № 1(355). S. 115–121. (in Ukrainian)

9. Maksymenko N. L. Sensorne vykhovannya doshkilnykiv z porushenniamy slukhu. [Sensory Education of Preschoolers with Hearing Impairments]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy*. 2013. Vyp. 4. S. 58–66. (in Ukrainian)

10. Melnykova O. M. Formuvannya sotsialnoi kompetentnosti starshykh doshkilnykiv z normotypovym rozvytkom ta osoblyvymy osvitynymi potrebamy. Uspikhy i dosiagnennia u nautsi. [Formation of Social Competence in Senior Preschoolers with Typical Development and Special Educational Needs]. *Serii «Osvita»*. Tom 1 № 3(3) (2024). S. 630–640. (in Ukrainian)

11. Palamarchuk T. V. Ihrova diialnist yak osnovnyi aspekt sotsializatsii ditei doshkilnoho viku z osoblyvymy osvitynymi potrebamy. [Play Activity as a Key Aspect of Socialization for Preschool Children with Special Educational Needs]. *Osobystisno-profesiina kompetentnist pedahoha: teoriia i praktyka* : zbirnyk naukovykh statei / za zah. red. L. V. Sierykh. Sumy : NIKO, 2022. 128 s. S. 74–79. (in Ukrainian)

12. Semotiuk H.Iu. Teoretyko-metodychni zasady formuvannia zdoroviazberezhualnoi kompetentnosti u ditei doshkilnoho viku z osoblyvymy osvitynymi potrebamy. [Theoretical and Methodological Foundations for the Formation of Health-Preserving Competence in Preschool Children with Special Educational Needs]]. *Formuvannia zhyttievoi kompetentnosti osib z osoblyvymy osvitynymi potrebamy v systemi pozashkilnoi, spetsialnoi ta inkluzyvnoi osvity* : zb. nauk. pr. za materialamy Vseukr. nauk.-prakt. konf / za zah. red. Yu. D. Boichuka. Kharkiv : KhNPU im. H. S. Skovorody, 2023. S. 534–539. (in Ukrainian)

13. Shuliak S. Stanovlennia komunikatyvnoi kompetentnosti ditei starshoho doshkilnoho viku z osoblyvymy osvitynymi potrebamy. [Development of Communicative

Competence in Older Preschool Children with Special Educational Needs]. *Psykhologo-pedahohichni problemy suchasnoi shkoly*, 1(9), 2023. S. 121–127. (in Ukrainian)

14. Qodirova Dildora Najatbekovna. (2022). Formation of innovative thinking skills in preschool children on the basis of personally education. *World Bulletin of Social Sciences*, 7, 70–72.

15. Rasa Braslauskienė, Erika Turauskienė. Developing Language Skills in Pre-School Children with Special Educational Needs in the Course of Inclusive Education Volume 34, Issue 2 (2021), pp. 26–39. URI: <https://doi.org/10.15181/rfds.v34i2.2242>

Стаття надійшла до редакції 26.07.2024

The article was received 26 July 2024.